

[Socialministeren.]

udvalg, som formentlig bliver nedsat efter førstebehandlingen, og jeg er meget gerne til tjeneste med oplysninger i udvalget.

Det ærede medlem hr. Søren Andersen var inde på, at det i lovforslaget foreslås, at der ses bort fra børnetilskuddet og bidraget til børnenes pasning, når indtægten for forskudsvis udbetaling udregnes, og det er klart, at der er et problem her. Jeg kan imidlertid fuldtud slutte mig til det, det ærede medlem sagde om, at der må føres kontrol med, at de beløb, der opføres til børnenes pasning, virkelig er rigtige. Det er jo meningen, at de retningslinier, man går frem efter, skal være holdbare.

Det ærede medlem hr. Søren Andersen var ikke helt sikker på, at jeg med lovforslaget havde fundet de vises sten. Det er jeg heller ikke. Men lovforslaget skal heller ikke forstås anderledes end som en beskeden hjælp til vanskeligt stillede enlige mødre og børn, og det forstod jeg at det ærede medlem var enig med mig i. Jeg er villig til i udvalget at diskutere, hvorvidt noget eventuelt skal gennemføres på en anden måde, således at vi måske kan nå til samme resultat.

Det ærede medlem fru Gertie Wandel omtalte de økonomiske konsekvenser af lovforslaget, og det er klart, at vi ikke kan gennemføre en hjælp til enlige mødre og børn, uden at det koster penge. Selvfølgelig har vi i socialministeriet gjort os visse forestillinger om, hvilke udgifter der vil blive tale om, men det kan kun være noget rent skønsmæssigt. Vi regner skønsmæssigt med ca. 2,1 mill. kr.; men som det ærede medlem hr. Søren Olesen sagde, afholdes vel nogle af disse beløb i forvejen af de sociale udvalg som kommunehjælp. Det tal, jeg her nævner, fordeles efter visse retningslinier mellem stat og kommune.

Det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp var utilfreds med, at indtægtsgrænsen ikke er sat højere op, og det var det ærede medlem fru Ragnhild Andersen også. Jeg er klar over, at der er forskellige problemer, som bør tages i betragtning ved indkomststens fastsættelse, og dette er jeg villig til at drøfte i det udvalg, som nu bliver nedsat. Meg jeg gør altså opmærksom på, at når der er tale om fastsættelse af en indtægtsgrænse på disse områder, har jeg også været nødt til at se på, hvordan denne indtægts-

grænse virker, sammenholdt med andre medborgeres økonomiske forhold. Under hensyn hertil har jeg altså ikke turdet gå højere end foreslået i lovforslaget.

Jeg takker for den venlige tilslutning, lovforslaget i det store og hele har fået, og jeg tilsiger altså min støtte til forhandling i det udvalg, som nu vil blive nedsat.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Nina Andersen: Jeg tillader mig at foreslå, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til ministeren for offentlige arbejder og ministeren for handel, industri og søfart af Ninn-Hansen, Anker Lau, Henry Christensen, Erik Eriksen, Halfdan Hendriksen, Ole Bjørn Kraft, Sønderup og Adolph Sørensen.

(„Vil ministeren for offentlige arbejder og ministeren for handel, industri og søfart foranledige, at private håndværksmestre og kooperative håndværksvirksomheder ligestilles ved licitationer, der afholdes i forbindelse med offentligt finansierede arbejder?“).

Ordføreren for forespørgerne (Ninn-Hansen): Den forespørgsel, som venstre og mit parti har stillet, har sit udgangspunkt i en sag, der tidligere har været fremdraget i det høje ting gennem to spørgsmål til den højtærede minister for offentlige arbejder. Den højtærede ministers svar på de to spørgsmål var efter vor opfattelse en godkendelse af en fremgangsmåde, der ikke synes at stemme med hidtidig sædvane, og svaret var desuden en godkendelse af den favorisering af det kooperative byggeselskab, som statsbanerne overdrog det pågældende arbejde, selvom der var fremsat billigere tilbud og trods statsbanernes underskrift på en licitationserklæring, der efter sin ordlyd

[Ninn-Hansen.]

måtte udelukke antagelse af det kooperative selskabs tilbud, efter at udskydningsbegæring var fremsat.

Den højtærede minister har i dette tilfælde taget et standpunkt, der kan være af betydelig rækkevidde med henblik på fremtidige licitationer. Jeg er principielt ganske uenig med den højtærede minister i den opfattelse, at en forskelsbehandling mellem tilbudsgiverne ved licitation er rimelig, og har derfor ønsket en debat, der går ud over de snævre rammer, som spørgetiden fastslår.

Da ministeren desuden afviste at give tinget en almindelig redegørelse for den måde, hvorpå ministeriet for offentlige arbejder praktiserer og agter at praktisere licitationsordninger, har der ikke været anden udvej end at stille en forespørgsel til ministeren. Når forespørgslen samtidig er stillet til den højtærede handelsminister, skyldes det, at ministeren for offentlige arbejder har henvist til prisdirektoratet, der jo sorterer under handelsministeriet, hvis medvirken iøvrigt er nødvendig, hvis der skal opnås en generel ordning, hvorved tilbudsgiverne ved licitationer ligestilles.

Den højtærede handelsminister har som begrundelse for sit forslag om nedsættelse af en ny licitationskommission anført, at den af licitationskommissionen anbefalede licitationsform ikke anvendes i tilstrækkeligt omfang. Jeg må derfor gå ud fra, at den højtærede handelsminister er enig med mig i, at det, der kan modvirke anvendelsen af denne efter ministerens opfattelse i princippet rigtige form, er af det onde. Det er min opfattelse, at den højtærede minister for offentlige arbejder ved sin godkendelse af statsbanernes fremgangsmåde i Slagelse-sagen har fremkaldt en usikkerhed med hensyn til licitationsordningen, der kan få den uheldige følge, at den bliver anvendt i endnu mindre omfang end tidligere. Hvis håndværkerne og andre tilbudsgivere ved licitationer får det indtryk, at de af staten godkendte regler ikke anvendes ligeligt overfor samtlige bydende, kan man ikke forvente, at tilliden til disse regler bevares. Konsekvensen heraf bliver, at der vælges en fremgangsmåde, som i økonomisk og anden henseende er mindre heldig. Ligestilling mellem tilbudsgiverne er derfor en nødvendighed,

hvis tillid til den nuværende licitationsordning skal opnås.

De to licitationer til udførelse af snedkerarbejdet i Slagelse viste, at man ikke fra det offentliges side praktiserer licitationsordningen ud fra ønsket om ligestilling, i hvert fald ikke når et kooperativt selskab er tilbudsgiver. Hvis DSB havde fastholdt den første, bundne licitation, havde man kunnet få udført arbejdet for 126 210 kr.; det er 3 290 kr. billigere end det tilbud, DSB har antaget fra det kooperative selskab.

Den højtærede minister kan ikke forvente, at den håndværker, der i dette tilfælde har afgivet et billigere tilbud end det kooperative selskab, skal få det indtryk, at det offentlige giver ham samme behandling som kooperationen, når han ved en ubegrundet annullation af en licitation ser arbejdet gå sig forbi. Hverken denne eller andre håndværkeres tillid til ordningens rimelige anvendelse af det offentlige bliver altså styrket. Den højtærede minister har tidligere forklaret, at denne annullation fandt sted, fordi statsbanerne på grund af den indtrufne ændring i byggekonjunkturerne fandt anledning til at udbyde entreprisen i offentlig licitation. Jeg kan ikke tro, at denne forklaring er fyldestgørende. Den bundne licitation blev afholdt den 10. december, og annullationen fandt sted den 22. december. Jeg ville egentlig gerne vide, hvilke kraftige ændringer i byggekonjunkturerne der er sket i disse 12 dage.

Med hensyn til antagelsen af det kooperative selskabs tilbud efter den offentlige licitation i januar har ministeren for offentlige arbejder givet et svar, der skulle være det endelige. Ministeren udtalte — sp. 1968 i folketingets forhandlinger for 1954—55:

„Jeg betragter sagen for DSBs vedkommende som klar med det svar, jeg har givet, efter at prisdirektoratet har givet statsbanerne svar på deres henvendelse.“

I fagbladet „Licitation“ for 17. februar 1955 har banechef Engquist imidlertid gennem et indlæg givet nogle supplerende bemærkninger til ministerens redegørelse. Det kan måske undre noget, at ministeren i tinget siger, at der ikke er mere at tale om, når banechefen har fundet sagen så principielt betydningsfuld, at yderligere bemærkninger fra hans side var nødvendige.

[Ninn-Hansen.]

Jeg finder det kun rosværdigt, at banechefen i modsætning til ministeren har set, at sagen har en sådan rækkevidde, at den bør debatteres yderligere. Jeg skal derfor tillade mig at tage enkelte af banechefens argumenter op, navnlig de bemærkninger, der vender sig direkte mod mine udtalelser i tinget.

Banechefen siger således — jeg anmoder om tilladelse til at citere:

„Sluttelig bemærkes, at jeg er uenig med folketingsmand Ninn-Hansen i, at det af statsbanerne indtagne standpunkt er ensbetydende med, at der gives kooperative selskaber fortrinsstilling overfor private håndværksmestre.

Forholdet er jo det, at den i licitationsordningen hjemlede adgang til regulering ikke er en pligt, men tværtimod en ret, som håndværksmestrene gennem deres respektive organisationer af egen fri vilje i stor udstrækning benytter sig af som en beskyttelsesforanstaltning mod risikoen ved fejlkalkulationer.“

Med disse bemærkninger synes jeg banechefen og vel dermed statsbanerne lægger noget helt andet i licitationsordningen end det, der har været tilsigtet af kommissionen. Ved at underskrive en licitationserklæring — der ganske rigtigt er frivillig — giver håndværkerne afkald på forhåndsregulering og forpligter sig også på anden måde overfor bygherren. Der er altså tale om gensidige forpligtelser, som begge parter frivilligt påtager sig. Når håndværkerne påtager sig sådanne forpligtelser og dermed giver afkald på andre reguleringer, der også ifølge kommissionsbetænkningen er lovlige og kan være rimelige, forventer de selvfølgelig en tilsvarende opfyldelse af pligterne fra anden side, i dette tilfælde DSB. Banechefens bemærkninger fører derfor til, at det offentlige får fuld adgang til at fastholde håndværkerne ved deres forpligtelser, men samtidig lade Kooperationen opnå en stilling uafhængig af den gensidigt forpligtende licitationserklæring og ofte i strid med denne. Jeg mener ikke, en sådan fortolkning, en sådan antagelse, kan være rigtig.

Såvel banechefen som prisdirektoratet har gjort gældende, at det kooperative selskab ikke kan udskydes, og henviser i

den forbindelse til licitationskommissionens betænkning. Jeg kan ikke se, at betænkningen kan føre til et sådant resultat. Licitationskommissionen har overhovedet ikke taget direkte stilling til dette, men alene udtalt sig imod forbudsbestemmelser. Men jeg mener yderligere, at afgørelsen er helt i modstrid med licitationskommissionens betænkningens opbygning og idé. Betænkningen bygger på ligestilling mellem tilbudsgiverne og anviser en ordning, der giver garanti såvel for bygherren som for tilbudsgiverne. Denne garanti for rigtig behandling vil forsvinde, hvis ligestilling ikke gennemføres.

Licitationssystemet har været udsat for mange angreb. Det gælder også licitationskommissionens betænkning. Men jeg vil dog gerne om denne betænkning sige — og sige det på et tidspunkt, da man taler om ændring af denne — at det er min opfattelse, at denne kommissions medlemmer under ledelse af den meget kyndige jurist, afdøde professor Sindballe, nåede et skridt på vej til det rigtige med hensyn til licitationsformerne; der er lagt megen kyndighed i denne betænkning fra medlemmernes side.

Jeg synes, kommissionen er nået et langt skridt frem mod fjernelsen af licitationernes vildskud og har anvist en ordning, der giver ikke mindst forbrugerne, bygherrerne, garantier mod urimelige priser og dårligt arbejde, garantier, som håndværkerne har erklæret sig villige til at gå ind for, og som Håndværksrådet, håndværkernes organisation, hele tiden loyalt er gået ind for skulle opfyldes. Ønsker man disse garantier i forbrugernes interesse, hjælper det ikke at torpedere den af handelsministeren godkendte ordning. Kooperationens mulighed for at undgå ligestilling er efter min opfattelse en torpedering af ordningen, og jeg mener derfor, at man nu — og man kan ikke vente, til en ny kommission har udført sit arbejde — må søge frem til en sådan ordning, at der bliver ligestilling mellem tilbudsgiverne.

Ministeren for offentlige arbejder (*Carl Petersen*): Handelsministeren og jeg har drøftet det stillede spørgsmål om, hvorvidt vi vil foranledige, at private håndværksmestre og kooperative håndværksvirksom-

[Ministeren for offentlige arbejder.]

heder ligestilles ved licitationer, der afholdes i forbindelse med offentligt finansierede arbejder.

Jeg kan straks sige, at handelsministeren og jeg i hvert fald ikke nærer noget ønske om at gøre forskel på private håndværksmestre og kooperative håndværksvirksomheder, og såvidt jeg ved, har der heller ikke hidtil fra vor side været gjort nogen forskel.

Eksempelvis kan jeg oplyse, at der under de i de sidste 10 år af statsbanerne afholdte ca. 2 000 licitationer ialt er antaget 13 kooperative tilbud, der i alle tilfælde var de laveste, bortset fra det tilfælde, der har givet anledning til den nu rejste forespørgsel, nemlig licitationen over snedkerarbejdet på Slagelse station, hvor det antagne kooperative tilbud var det laveste ikke udskudte tilbud. Post- og telegrafvæsenet har under de i de sidste 10 år afholdte ca. 400 licitationer antaget 5 kooperative tilbud, der alle har været de laveste. Forsåvidt angår vandbygningsvæsenet og luftfartsvæsenet, kender man hvert sted kun et enkelt tilfælde, hvor man efter licitation har overdraget arbejdet til en kooperativ virksomhed, der i begge tilfælde var den lavest bydende.

Den ulighed, der nu hævdes at foreligge mellem private håndværksmestre og kooperative håndværksvirksomheder, skyldes imidlertid ikke forhold fra vor side, men har sit udspring i de af de private håndværksmestre i vidt omfang indførte konkurrenceregulerende bestemmelser — bestemmelser, der under den i almindelighed gældende aftalefrihed lovligt har kunnet indføres. En sådan tilstand har ligeledes kunnet opretholdes og er jo også stadig opretholdt under den gældende licitationsordning, den ordning, som den fungerende handelsminister har ridset op i sin fremsættelse i fredags af forslaget til lov om nedsættelse af en licitationskommission.

Handelsministeren pegede her blandt mange andre spørgsmål, der trængte til nærmere undersøgelse og behandling, også på spørgsmålet om, hvorvidt en organisation kan begære udskydning af bud fra medlemmer af andre organisationer, hvor der ikke består aftale herom, f. eks. med hensyn til bud fra kooperative virksom-

heder, og i den forbindelse spørgsmålet om de forbehold, der tages mod at byde sammen med andre.

Vi har nogle, omend relativt få, faglige håndværkerorganisationer, som ikke har vedtaget eller ikke praktiserer konkurrenceregulerende licitationsbestemmelser. Blandt dem, som ikke har vedtaget sådanne bestemmelser, er Københavns Tømrerlaug, Odense Murermesterforening og Odense Tømrermesterforening. Byggefagenes kooperative Landssammenslutning har vedtaget licitationsbestemmelser i overensstemmelse med, hvad der er anført i den tidligere licitationskommissions betænkning, men sammenslutningen søger ikke disse bestemmelser praktiseret.

Som følge af denne tilstand kan der ved licitation foruden tilbud fra medlemmer af organisationer, der har konkurrenceregulerende bestemmelser, fremkomme „frie“ licitationsbud, dels fra medlemmer af organisationer uden licitationsbestemmelser, dels fra uorganiserede. Da dette forhold i et vist omfang kan gøre de konkurrenceregulerende bestemmelser illusoriske, har de organisationer, som anvender sådanne bestemmelser, suppleret disse med bestemmelser, der tager sigte på at hindre bygherren i at modtage eller antage sådanne „frie“ tilbud.

De vedtægtsbestemmelser, der oftest forekommer, og som især er af betydning i denne forbindelse, er dels bestemmelsen om, at organisationens medlemmer skal gøre åbenning af deres tilbud betinget af, at bygherren ikke modtager tilbud fra visse nærmere angivne kredse af mestre i samme fag, dels bestemmelsen om, at organisationens medlemmer skal gøre antagelsen af deres tilbud betinget af, at bygherren ikke med hensyn til andre fag entrerer med visse nærmere angivne kredse af mestre.

Den tidligere licitationskommissions betænkning har taget stilling både til spørgsmålet om forbehold mod at byde sammen med uorganiserede og til spørgsmålet om forbehold mod at byde sammen med andre udenforstående end uorganiserede, d. v. s. medlemmer af andre faglige organisationer. I betænkningen udtales således side 14 — jeg beder den højtærede formand om tilladelse til nogle enkelte citater:

„Da en uorganiseret mester ofte vil

[Ministeren for offentlige arbejder.]

lægge ikke tariffmæssig arbejds løn til grund for sit bud, er det ret naturligt, om organiserede mestre på forhånd opgiver at konkurrere med ham. Kommissionen vil dog anbefale, at organisationerne, når det er muligt, i stedet for at forbyde deres medlemmer at deltage i konkurrence nøjes med at gøre deltagelse betinget af, at også den uorganiserede mesters bud kan begæres udskudt, hvis det er for lavt.“

I betænkningen udtales videre side 15:

„At en organisation forbyder deltagelse i konkurrence med et medlem af en anden faglig organisation, bør efter kommissionens mening i almindelighed ikke anses tilladeligt. Hvis de i det foregående omtalte regler om udskydning af bud gennemføres, vil det være naturligt, om aftaler indgås mellem organisationer angående adgang for enhver af dem til at begære udskydning også af bud, som medlemmer af de andre afgiver.“

Denne sidste udtalelse, sammenholdt med de klare udtalelser om de uorganiseredes stilling, og den omstændighed, at det motiv, der har begrundet kommissionens stilling til de uorganiserede, ikke kan anvendes på medlemmer af udenforstående faglige organisationer, synes at forudsætte, at der, for at en organisation kan begære udskydning af bud, der er afgivet af medlemmer af andre faglige organisationer, må bestå aftale herom mellem organisationerne. Det ses ligeledes, at der indenfor licitationsordningen ikke i almindelighed er adgang for en organisation til at pålægge sine medlemmer at tage forbehold mod at byde sammen med andre organiserede håndværkere.

I overensstemmelse hermed har prismyndighederne steds indtaget det standpunkt, at hvor licitationserklæring er underskrevet, har en organisation ikke hjemmel til at begære udskydning af tilbud fra medlemmer af sådanne andre faglige organisationer, med hvilke der ikke er truffet aftale herom.

Når man har ment at måtte fortolke kommissionsbetænkningens udtalelser på denne måde, er det også ud fra det synspunkt, at denne fortolkning må anses for bedst stemmende med den nye licitationsordnings forudsætninger, nemlig at konkurrenceregulering ikke må være obligatorisk, og at hidtidige konkurrenceregulerende bestemmelser

må søges lempet. Det modsatte standpunkt ville indebære, at medlemmer af organisationer, som ønsker fri konkurrence, kunne tvinges ind under konkurrenceregulerende bestemmelser.

Anderledes forholder det sig i tilfælde, hvor licitationserklæring ikke er forelagt, idet prismyndighederne i sådanne tilfælde i konsekvens af en af Højesteret i 1949 afsagt dom ikke har ment at kunne modsætte sig bestemmelser, hvorefter en organisations medlemmer betinger afgivelse af tilbud af, at bygherren ikke modtager tilbud fra udenforstående, herunder også medlemmer af andre faglige organisationer, med hvilke der ikke består aftale om samarbejde ved licitationer, f. eks. medlemmer af Byggefagenes kooperative Landssammenslutning.

Med hensyn til de andre af mig nævnte bestemmelser om, at organisationens medlemmer skal gøre antagelsen af deres tilbud betinget af, at bygherren ikke med hensyn til andre fag entrerer med visse nærmere angivne kredse af mestre, udtaler kommissionen:

„Det findes at måtte anses tilladeligt, om et fags organisation kræver licitationsbud betinget af, at arbejdet i et andet fag ikke overdrages en mester, der benytter medhjælp i sin virksomhed, men som ikke er medlem af nogen faglig organisation.“

Kommissionen har således forudsat, at et forbehold mod samarbejde på byggepladsen alene kan rettes imod visse uorganiserede virksomheder.

I de første år efter licitationsordningens indførelse tog medlemmer af organisationer, der anvendte konkurrenceregulerende bestemmelser, i en række tilfælde, hvor licitationserklæring var nægtet underskrevet, forbehold mod at byde sammen med kooperative virksomheder. Det samme skete i enkelte tilfælde, hvor licitationserklæring var underskrevet. Medens prisdirektoratet i de sidstnævnte tilfælde kunne skride ind overfor en sådan fremgangsmåde, anså direktoratet som nævnt ikke dette for muligt, når licitationserklæring var nægtet underskrevet. Dette i forbindelse med, at der i praksis viste sig at være nogen uklarhed med hensyn til spørgsmålet om adgangen til udskydning af bud afgivet af kooperative virksomheder i tilfælde, hvor licitationserklæring var underskrevet, var baggrunden

[Ministeren for offentlige arbejder.]

for, at Byggefagenes kooperative Landsammenslutning i en overenskomst med Håndværksrådet i juni 1952 indgik på at anerkende de private mesterorganisationers ret til udskydning af kooperative virksomheders tilbud i tilfælde, hvor licitationserklæring var underskrevet, samt på i tilfælde, hvor der var adgang til forhåndsregulering, at undlade at afgive tilbud, som — eventuelt efter nærmere prøvelse i et udvalg — konstateredes at være for lave. Denne overenskomst var dog af foreløbig karakter, og der forhandlede videre om en endelig ordning. Disse forhandlinger fortsattes indtil foråret 1954, hvor den foreløbige aftale blev ophævet.

De kooperative virksomheders stilling i forhold til håndværksmestre, der er medlemmer af private mesterorganisationer, kan herefter karakteriseres således:

Ved licitationer, hvor licitationserklæring er underskrevet, er de private mesterorganisationer afskåret fra at tage forbehold såvel mod at byde sammen med som mod at arbejde sammen med kooperative virksomheder, idet disse er medlemmer af Byggefagenes kooperative Landsammenslutning, der er en faglig organisation. Prisdirektoratet har ikke fra den sidste tid erfaringer om, at sådanne forhold er søgt bragt i anvendelse. Mesterorganisationerne kan i disse tilfælde ej heller fremsætte begæring om udskydning af bud afgivet af medlemmer af Byggefagenes kooperative Landsammenslutning. Såfremt sådan udskydningsbegæring fremkommer, vil bygherren ikke være forpligtet til at tage hensyn hertil. Jeg må dog her pege på, at forholdet er det, at den i licitationsordningen hjemlede adgang til regulering af konkurrencen ikke er en pligt, men tværtimod en ret, som håndværksmestrene gennem deres respektive organisationer af egen fri vilje i stor udstrækning benytter sig af, bl. a. som en beskyttelsesforanstaltning mod risikoen ved fejlkalkulationer. Selvom benyttelsen af en sådan ret i mange tilfælde er til ulempe

for den enkelte håndværksmester, kan dette efter min opfattelse ikke begrunde, at man anser sådanne håndværksmestre for ringere stillet end en virksomhed, der er medlem af en organisation, som ikke benytter adgangen til regulering. En sådan virksomhed udsættes ganske vist ikke for ulempen ved, at dens tilbud kan udskydes, men på den anden side nyder den i mange tilfælde heller ikke godt af den beskyttelse, som reguleringen indebærer.

Ved licitationer, hvor licitationserklæring ikke er underskrevet, vil de private mesterforeningers medlemmer derimod kunne gøre åbning af deres tilbud betinget af, at der ikke åbnes tilbud afgivet af udenforstående, herunder medlemmer af Byggefagenes kooperative Landsammenslutning.

Det er således kun ved licitationer, hvor licitationserklæring er underskrevet, at de private mestre tilsyneladende er ugunstigere stillet ved tilbudsgivningen end de kooperative virksomheder, en ulighed i vilkårene, der dog som anført alene skyldes, at de private mestres organisation har reguleret den frie konkurrence ved licitation.

Ved licitationer, hvor licitationserklæring ikke er underskrevet, har de private mestre derimod den åbenbare fordel, at de også uden at give afkald på deres konkurrencebegrænsende reguleringsbestemmelser ved at anvende tilbudsforbehold rent faktisk har mulighed for at udelukke de kooperative virksomheder.

I denne forbindelse må man erindre, at selvom f. eks. statsbanerne altid underskriver licitationserklæring, kan tilfældene af licitation med licitationserklæring højst anlås til ca. 30 pct. af samtlige licitationer. De licitationer, ved hvilke kooperative virksomheder kan være ugunstigere stillet end de private organiserede mestre, er således langt de overvejende.

Med hensyn til sagen, der har givet anledning til forespørgslen, nemlig licitationen over snedkerarbejdet på Slagelse station, har jeg allerede to gange her i tinget redegjort for denne sag, og jeg vil derfor ind-

[Ministeren for offentlige arbejder.]

skrænke mig til herom at sige, at statsbanerne i denne sag har handlet i overensstemmelse med de gældende regler på området, idet udskydningsbegæringen, for så vidt angår det kooperative firmas tilbud, måtte anses for at være ugyldig, da der, som jeg før nævnte, ikke mellem den pågældende mesterforening og den kooperative faglige organisation bestod nogen aftale om sådan adgang til udskydning.

Med disse bemærkninger mener jeg at have påvist, at der ikke fra myndighedernes side gøres forskel på private håndværksmestre og kooperative håndværksvirksomheder, og at der ikke under den nuværende licitationsordning er hjemmel til at råde bod på de skævheder, der kan forekomme. Den endelige afgørelse af spørgsmål af denne art må naturligvis henhøre under domstolene, men såvidt bekendt har sådanne spørgsmål ikke været forelagt disse.

Nu foreslår regeringen imidlertid, at der nedsættes en ny licitationskommission, og vi vil mene, at en sådan vil være nærmest til at tage et spørgsmål som det nu rejste op til undersøgelse og behandling.

Ninn-Hansen: Jeg er i dag i stand til at takke den højtærede minister ligesom lidt hjerteligere end de to foregående gange, for jeg havde i hvert fald i dag den opfattelse, at den højtærede minister forstod, at der kunne være et stort problem her. Jeg har egentlig lidt vanskeligt ved at forstå, at den højtærede minister kunne afvise en redegørelse ud fra den betragtning, at vi havde talt nok om sagen, når den højtærede minister nu i dag kommer med, jeg må måske sige næsten en hel doktorafhandling om licitationsspørgsmålet, generelt kan man vel nok sige det var. Jeg synes i alt fald, den højtærede minister tydeligt har givet udtryk for, at der kan være noget rimeligt i at beskæftige sig med de principielle spørgsmål. Slagelsesagen har givet anledning til.

Det glæder mig selvfølgelig, at såvel den højtærede minister for offentlige arbejder som den højtærede handelsminister ønsker, der skal være lige vilkår for tilbudsgiverne, private håndværksmestre og kooperative håndværksvirksomheder. Det er et udgangspunkt, der kan benyttes, når den nye licitationsordning skal drøftes, og som

vi i hvert fald vil tillade os at fastholde begge de højtærede ministre ved; vi anser det for et tilfredsstillende udgangspunkt. Jeg synes imidlertid, man bør være helt klar over, hvad der menes med ligestilling. Den højtærede minister for offentlige arbejder forsvarede, som naturligt var, statsbanernes hidtidige praksis og sagde, at statsbanerne ikke har haft noget ønske om at gøre forskel. Jeg har ikke, hverken med mine spørgsmål eller med denne forespørgsel, ønsket at angribe statsbanerne. Jeg synes, at statsbanerne, således som jeg er underrettet, hidtil har klaret alle spørgsmål om licitationer på en ganske udmærket måde og i flere tilfælde selvstændigt anvendt udskydningsbestemmelserne tilfredsstillende. Jeg tror, at såvel håndværkere som entreprenører i det store og hele har været tilfredse med den måde, på hvilken statsbanerne har administreret ordningen. Det er kun i tilfælde, hvor statsbanerne har handlet ganske urigtigt — og i dag prøvede end ikke den højtærede minister for offentlige arbejder på at forsvare de skete fejl — vi søger at komme den højtærede minister til hjælp ved at fastslå, at her er et eksempel på en fejltagelse, et tilfælde, der klart viser, at der ikke er ligestilling; derfor vil vi gerne yde vor ringe bistand og søge at bringe statsbanerne tilbage til den gamle, gode praksis, man hidtil har fulgt indenfor licitationsordningen.

Den højtærede ministers bemærkninger vedrørende udskydningsspørgsmålet ser jeg ingen grund til at komme nærmere ind på. Det er klart, at licitationskommissionen har ønsket at bevare bestemmelserne om udskydningsret og om forhåndsreguleringer. Det er fastslået af kommissionen, der afgav en enstemmig betænkning; og om den højtærede minister og jeg synes om det eller ej, er ikke afgørende. Udgangspunktet er nu engang kommissionens betænkning, som anerkender forhåndsreguleringer og udskydningsbestemmelser, men fastslår, at hvis parterne har underskrevet en licitationserklæring, kan der ikke foretages forhåndsregulering.

Den højtærede minister siger, at man ifølge betænkningen må komme til den opfattelse, som statsbanerne og prisdirektoratet er kommet til, og ministeren citerer, hvad der står i betænkningen side 14 og 15.

[Ninn-Hansen.]

Jeg synes ikke, prisdirektoratet er kommet til en opfattelse, der er rigtig, og i hvert fald slet ikke til en opfattelse, som man nødvendigvis må komme til. Det, licitationskommissionen her udtaler sig om, er, såvidt jeg kan se, de retningslinier, der bør følges, når bygherren nægter at underskrive en organisations licitationserklæring, f. eks. fordi han venter deltagelse i licitationen fra mestre, der er medlemmer af en anden organisation end den pågældende. I denne situation mener jeg at der ikke kan nedlægges forbud mod deltagelse i en licitation, men jeg hævder stadigvæk, at det, den højtærede minister her citerede, drejer sig om forbudsbestemmelserne, altså om de tilfælde, hvor der ikke er tale om licitationserklæring, hvor forbudsbestemmelserne altså udgår. Det, kommissionen anviser, er et nyt system, idet den går ind for de nye garanterede reguleringer med udskydningsbestemmelser. Det er derfor min opfattelse, at udtalelsen på side 15 i betænkningen ikke kan anses for udtømmende, hvad angår den situation, der kan opstå, når der foreligger licitationserklæring. I dette tilfælde anser kommissionen det, som ministeren citerede, naturligt, om aftaler indgås mellem organisationerne angående udskydningsretten. Hvor sådanne aftaler ikke i forvejen er indgået, er det efter min opfattelse ikke muligt at udlede noget som helst af betænkningen om, hvilke retningslinier der efter kommissionens opfattelse skal gælde.

Det kan efter min mening ikke have været kommissionens hensigt at give fri bane for konkurrence af enhver art. Tværtimod var der fra alle sider i kommissionen enighed om ikke at tage afstand fra den tanke, der ligger til grund for reguleringerne, nemlig at undgå økonomisk uforvarselige underbud, som ikke blot fører til usund konkurrence mellem håndværksmestrene, men også kan have den for bygherrerne skadelige følge, at arbejdet bliver dårligt udført.

Det er iøvrigt et spørgsmål, om der ikke her er truffet en aftale mellem organisationerne. Der er i hvert fald truffet aftale om udformning af en licitationserklæring, som den underskrevne, og blot dette, at enighed har været tilvejebragt om udformningen, må efter min opfattelse betyde, at

organisationerne må rette sig efter licitationserklæringens bestemmelser.

Jeg kan egentlig ikke se nogen grund til, at den højtærede minister og jeg skal fortsætte med denne juridiske argumentation. Det er ikke det afgørende i sagen. Jeg tror, der er enighed mellem den højtærede minister for offentlige arbejder og — håber jeg — den højtærede handelsminister om, at licitationskommissionens betænkning ikke har fastslået nogen entydig regel vedrørende disse forhold. Det er derfor muligt uden noget nyt kommissionsresultat, uden nogen ny lovgivning på dette område, allerede på nuværende tidspunkt — jeg tror, det vil kunne ske ved et brev fra den højtærede handelsminister til prisdirektoratet — at fastslå en anden praksis, hvis man mener, den vil være den rigtigste. Jeg forstår, at ministeren mener, man skal henvide tilfælde af denne art til domstolene. Jeg synes ikke, det er rimeligt at gøre dette. Jeg synes, at det høje folketing må anvise en ny praksis vedrørende licitationer, hvis man finder den gældende ordning urimelig, og at det vil være et svagedstegn hos os, hvis vi henviser sådanne sager til domstolene. Vi er nu nået så langt i drøftelserne af denne sag, at vi har set, at der i hvert fald er een ting, der er afgørende. Hvis man vil opnå tillid til, at kommissionens regler, der giver garantier til begge sider, bliver overholdt — og denne tillid forstår jeg at den højtærede handelsminister lægger vægt på — gennem en ligestilling af tilbudsgiverne, således at de får fælles forpligtelser overfor licitationserklæringerne, da er det ikke anderledes, end at vi kan gennemføre denne ligestilling, hvis vi er enige om det her i dag, og den højtærede handelsminister vil ordne disse ting. Så er det ikke nødvendigt at afvente nogen kommissions arbejde, og det ser jeg også meget nødigt at vi gør. Den tidligere kommission arbejdede i 2 år; jeg ved ikke, om en kommende kommission kan gøre det hurtigere — den vil måske endda være længere om det; men jeg tror, det er meget afgørende, at man på nuværende tidspunkt får skabt den fornødne klarhed i dette spørgsmål, så tilbudsgiverne, håndværkere og andre, kan føle sig trygge ved at gå ind under licitationsordningen.

Det, der har ligget i vor opfordring, er

[Ninn-Hansen.]

et krav om lige vilkår, og jeg mener af den højtærede handelsministers definition af begrebet licitation at kunne slutte, at han selv er indstillet på, at der skal være lige vilkår. Han siger i bemærkningerne til forslag til lov om nedsættelse af en licitationskommission:

„... i almindelighed forstår man her ved en opfordring til flere til på et bestemt tidspunkt at indgive skriftlige, bindende tilbud på en leverance eller et arbejde på samme udbydelsesgrundlag, idet opfordringen rettes samtidig til alle tilbudsgiverne og tillige tilkendegiver for den enkelte, at også andre er opfordret til at give tilbud.“

Den højtærede handelsminister har altså her — og det skal jeg ikke bebrejde ham, tværtimod — talt om et fælles udbydelsesgrundlag for tilbudsgiverne. Det var et godt ord, han her har givet os også til denne debat, for hermed synes jeg den højtærede handelsminister har sagt, at et fælles udbydelsesgrundlag, som jeg må oversætte med „lige vilkår“, må være gældende på alle områder. Det kan ikke være sådan, at man skal have Slagelsesagen om igen i fremtiden; der må være ligestilling mellem de folk, der afgiver tilbud. Kun hvis alle skal rette sig efter de gensidige erklæringer, der er underskrevet, får man den fornødne tillid hos forbrugerne og hos håndværksmestrene, så hele licitationsordningen bliver tilfredsstillende og enkel.

Carl P. Jensen: Den forespørgsel, vi har til behandling her i dag, er formuleret således, at man på forhånd går ud fra, at der ikke eksisterer nogen ligestilling mellem de to parter, det drejer sig om, de kooperative virksomheder og de private håndværksmestre. Heri kan jeg forsåvidt være enig, men måske udfra en noget anden forudsætning end den, de ærede forespørgere har. Man forudsætter nemlig i forespørgslen som noget ganske givet, at håndværksmestrene i deres erhverv har været udsat for unfair behandling af det offentlige såvel som af bygherrer, der arbejder med offentlige midler. Den betragtning kan jeg ikke dele, og derfor tager jeg vel heller ikke meget fejl i at mene, at forespørgerne herefter vil betragte mit parti, og ved denne lejlighed

vel især mig, som repræsentant for de kooperative håndværksvirksomheder. Det kan jeg naturligvis ikke forhindre dem i, men jeg understreger, at jeg i højere grad føler mig som repræsentat for hele samfundet, d. v. s. nøjagtig på linie med den højtærede minister for offentlige arbejder.

Jeg er forsåvidt taknemlig, fordi man har rejst hele dette spørgsmål, for det giver mig anledning til at komme ind på problemet licitationsregler, der kan sammenfattes i dette: Hvem er det, der fortrædiger hvem? Mit parti kunne forsåvidt have stillet nøjagtig den samme forespørgsel med den selvsamme ordlyd.

Hele dette spørgsmål om tilbudsgivning og licitationsregler bringer mig til at tænke på, at det ikke er så forfærdelig længe siden — det var under første behandling af boligstøtteleven — at en af ordførerne gjorde opmærksom på, at en entreprenør i Jylland havde tilbudt at udføre et hvilket som helst byggearbejde til en pris, der lå 10 pct. under de af boligministeriet efter afholdte licitationer godkendte opførelsessummer, og entreprenøren tilbød endda at gøre det uden at have set noget nærmere til projekterne. Det kunne tyde på, at den pågældende entreprenør på forhånd følte sig så temmelig overbevist om, at der findes adskillige håndværksmestre, der efter en saglig og forsvarlig beregning af deres tilbud simpelthen forhøjer deres slutsum med mindst 10 pct. Om nu denne entreprenør har ret, tilkommer det ikke mig at tage stilling til; men det forekommer mig i hvert fald, når jeg tænker på det eksempel, som ordføreren for forespørgerne, det ærede medlem hr. Ninn-Hansen, nu to gange tidligere har haft fremme ved gentagne forespørgsler til den højtærede minister, at denne forespørgsel ikke har afsvækket denne antagelse; tværtimod underbygger den den bedømmelse, den omtalte entreprenør har haft; den underbygger, at der er noget om snakken; jeg har i hvert fald ikke til dato set, at man fra håndværkerorganisationernes side er gået i rette med denne entreprenør. I hvert fald er det jo en kendsgerning, at det kooperative firma i Slagelse, der mod håndværkerens ganske uberettigede protest fik overdraget det udliciterede arbejde, sparede bygherren — i dette tilfælde statsbanerne — for disse 10 pct., der altså er et tal, som stort set fal-

[Carl P. Jensen.]

der ganske nøje sammen med den foromtalte entreprenørs beregning. I de udtalelser, der blev fremsat af såvel det ærede medlem hr. Aksel Møller som af det ærede medlem hr. Lorentzen under første behandling af forslaget til en boligstøttelov, kom det jo netop klart til udtryk, at man havde den opfattelse, at håndværksmestrene skar sig en god bid af det offentlige byggeri, og derfor vil jeg erkende, at jeg for mit vedkommende har en lille smule svært ved at få øje på de mere ædle motiver, der skulle ligge bag denne forespørgsel. Nu ved jeg vel, at man heroverfor kan gøre den bemærkning, at det, man er utilfreds med, ikke er, at man antog det kooperative bud, men at man undlod at tage det, der var endnu lavere. Det skal jeg gerne gøre nogle bemærkninger om; men må jeg først om licitationsregler i almindelighed sige — hvad der er værd at understrege — at de har deres oprindelse deri, at de er opbygget som et værn for de tilbudsgivende håndværksmestre mod at komme ud i økonomiske vanskeligheder, der kunne slå dem ud. Det er derfor, man i sin tid har vedtaget regler, hvorefter mestrene i egen interesse skulle lade deres tilbud underkaste en kontrol af håndværkets egne organisationer, det vil sige, at disse skulle yde medlemmerne en ganske naturlig organisationsmæssig og kollegial service. På samme måde skulle en håndværksmester dermed få en vis sikkerhed for, at det tilbud, han har indgivet, kan dække materialeudgifter, tarifmæssig arbejds løn, finansieringsomkostninger, en rimelig afskrivning på kapitalanlæg og endelig den avance, der kan give en passende fortjeneste.

Der er jo ingen — hverken bygherrerne eller de pågældende mestre, så lidt som lønmodtagere og leverandører — der kan være interesseret i, at den, der vitterligt og ubevidst, men i god tro, har afgivet et for lavt tilbud, skulle få overdraget et stykke licitationsarbejde under disse vilkår; ingen er interesseret i, at nogen håndværksmester bliver slået ud på denne måde, fordi der er begået en fejlberetning. Sålænge den slags aftaler kun følger et sådant sagligt formål, kan der heller ikke være nogen berettiget anledning til for tredje part at beskæftige sig med dette problem.

Beklageligvis er der jo adskilligt, der tyder

på, at man har anvendt disse ideelle aftaler langt udover deres naturlige og rimelige forudsætninger. Man må ikke glemme, som jeg sagde, at licitationsreglerne hviler på en vedtagelse indenfor de respektive faglige håndværkerorganisationers eget fagligt begrænsede område, alene som et økonomisk værn for egne medlemmer og i og for sig uden at tage sigte på, om andre organisationerne ganske uvedkommende firmaer gik nedenunder og hjem, fordi de af egen fri vilje havde tilsidesat den organisationsmæssige vejledning, de kunne have fået som medlemmer. Håndværkets ledende mænd har jo aldrig lagt skjul på, at disse regler har været en nødvendig kontrol- og sikkerhedsforanstaltning, fordi der fandtes adskillige håndværksmestre, der ikke havde den fornødne tillid til egne evner til selv at kalkulere og beregne et tilbud; herom kan man læse i adskillige af håndværkerfagets medlemsblade, hvor der tilbydes medlemmerne kursus og anden bistand i så henseende. Ikke desto mindre er det jo en kendsgerning, at der i ly af disse licitationsregler er forekommet en meget lang række eksempler på, at systemet har udartet sig på en yderst uheldig måde.

Når vi nu ved, at investeringen i bygge- og anlægsarbejder i de senere år har andraget 3—3½ milliard kr. om året, skal der jo ikke spares ret mange procent på denne konto, før det ville rette lidt på landets økonomiske forhold.

Licitationsystemet praktiseres jo på mange forskellige måder. De såkaldte licitationserklæringer, som der nu har været talt så meget om, anvendes jo på den måde, at en bygherre ved at underskrive denne sikrer sig, at de tilbudsgivende mestre ikke foretager nogen forhåndsregulering af tilbudet, idet bygherren skal modtage disse direkte fra håndværkeren. Til gengæld må han så forpligte sig til at lade organisationerne kræve for lave bud udsendt, og hvis bygherren så gør indsigelse herimod, gælder den almindelige regel, at han kan kræve nedsat et beregningsudvalg, og man anvender så den fremgangsmåde, at hvis et tilbud ligger, jeg tror, det er 2 pct. under beregningsudvalgets pris, anser man det for at være for lavt, og derfor skal det udskydes. Denne fremgangsmåde med beregningsudvalg har normalt medført en væsentlig for-

[Carl P. Jensen.]

sinkelse af byggesager, og derfor anvendes den kun yderst sjældent, men man gjorde det altså i Slagelsesagen. Det vil erindres, at den højtærede minister for offentlige arbejder redegjorde for denne sag den 9. februar, og de foreliggende tilbudssummer står refereret i folketingets forhandlinger 1954—55, sp. 1967. Et kontroltilbud viste, at tilbudet efter beregningsudvalgets skøn skulle have været på ca. 140 000 kr., og det skulle reduceres med 2 pct. for at markere denne tilbudssum, der skulle være den laveste, der overhovedet kunne bydes på. Det laveste tilbud fra mesterforeningens medlemmer lå på ca. 126 000 kr., men da det var omfattet af licitationserklæringen, skulle det udskydes.

Det er derfor helt urimeligt, når man har søgt at stille problemet op på den måde, at statsbanerne har favoriseret den kooperative virksomhed ved ikke at antage et endnu billigere tilbud fra en privat håndværksmester. Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen overrasker, når han den 9. februar erklærer, at det

„forekommer mærkværdigt, at arbejdet blev overdraget det kooperative selskab, hvis tilbud ikke var det billigste, men var ca. 3 000 kr. dyrere end et tilbud fra private håndværkere.“

Det ærede medlem vidste jo godt, at statsbanerne var pligtige at tale, at denne mester blev udskudt, og dermed eksisterer dette tilbud overhovedet ikke. Licitationsreglernes forudsætninger var derfor opfyldt, for så vidt angår det værn, man ville yde et af foreningens medlemmer, nemlig at skåne ham for at få overdraget arbejdet til en pris, som mesterforeningen ensidigt skønnede han ikke kunne udføre det for.

Jeg ønsker at sige, at denne menneskekærlige omsorg skal ikke omfatte andre tilbudsgivende end mesterforeningens egne medlemmer. Kooperationen har ikke bedt om denne omsorg, og mesterforeningens aftale med statsbanerne gennem den afgivne licitationserklæring kan ikke gribe ind i den kooperative forretnings dispositioner. Heri har prisdirektoratet da også erklæret sig enig. Nu ved jeg meget vel, at hverken Håndværksrådet eller Byggefagenes Samarbejdsudvalg vil acceptere dette synspunkt

— men det får blive deres hovedpine. Jeg for min part tror i hvert fald, at Arbejdsgiverforeningens håndværksmestre skulle have sig meget frabedt, at de kooperative virksomheder traf aftale med f. eks. bolig-selskaber eller offentlige myndigheder om, at de skulle kunne begære private håndværksmestres bud udskudt, hvis deres tilbud lå lavere, end de kooperative forretninger skønnede rimeligt. Jeg tror, man ville protestere — måske tilmed med de ærede forespørgeres bistand — og efter min mening også med rette.

Jeg har meget vel bemærket, at Håndværksrådet har udsendt en længere redegørelse i denne sag. Men den forekommer mig noget anstrengt, og den virker langtfra overbevisende; snarere tror jeg, man kan sige, at den megen trykssvæerte skal tjene til forsvar for en dårlig sag. Jeg skal ikke gøre flere bemærkninger om den konkrete sag fra Slagelse, der i denne forbindelse kun har interesse i spørgsmålet om licitationserklæringerne. Hvor bygherren ikke ønsker at underskrive en sådan erklæring, har mesterforeningerne ret til at kræve samtlige tilbud forelagt, forinden disse afgives til bygherren, for at lade disse underkaste en såkaldt forhåndsregulering.

Da licitationserklæring, for så vidt angår boligbyggeriet, ikke skønnes at foreligge for stort mere end 30—40 pct., betyder det, at 60—70 pct. af samtlige afgivne tilbud ikke indgives direkte til bygherren, men først skal indleveres til mesterforeningerne for at blive underkastet en forhåndsregulering. Denne forhåndsregulering sker meget ofte på den måde, at man tager middeltallet af samtlige indkomne tilbud, hvorefter man kan placere de tilbud, der ligger under middeltallet, lige så meget over, som de før lå under, d. v. s. en rent mekanisk regel, der udføres af kontorpersonale og ikke har noget med en faktisk bedømmelse af budenes saglige beregning at gøre.

Der er for mig ingen tvivl om, at denne fremgangsmåde medfører en ganske alvorlig fordyrelse af byggeriet, ikke mindst når der er tale om boligbyggeri.

Her vil jeg gerne pege på, at der gennem de senere år har været udført et betydeligt forskningsarbejde med henblik på en rationalisering og billiggørelse af boligbyggeriet.

[Carl P. Jensen.]

Man har søgt at indføre nye arbejdsbesparende tekniske hjælpemidler, og man har ved hjælp af byggeriets maskinstationer tilstræbt at mekanisere byggeprocessen. Man har fra statens side ydet ganske betydelige midler til disse forskningsopgaver, og formålet har været det ene at billiggøre byggeprocessen. Men har man nået dette? Er man kommet eet eneste skridt videre i den retning? Byggeindekset stiger støt. Virkningerne af den tekniske foretagsomhed har ikke kunnet spores, i hvert fald ikke når det drejer sig om håndværkerudgifterne.

Man spørger forgæves: Hvor bliver resultatet af? Af og til er nogle så dristige at henvise til, at det er arbejdslønnen, der sluger det hele. Jeg har i denne forbindelse under første behandling af byggestøtteleven gjort nogle bemærkninger om dette problem og påvist, hvem det var, der fik den største fortjeneste. Jeg tror derfor roligt, vi kan se bort fra denne påstand. Nej, forklaringen er mere enkel. Hvis man tænker sig en driftig håndværksmester, der har anskaffet sig, hvad der overhovedet findes af moderne teknisk grej, og som med en virkelig planløsning af et byggeprojekt mener sig i stand til at konkurrere og afgive et for bygherren særlig fordelagtigt tilbud — hvad sker der så? Ja, der sker simpelthen det, at hans tilbud bliver udskudt som værende for lavt, hvis der foreligger en bygherreerklæring. Selvom bygherren vil kræve nedsat beregningsudvalg, sker beregning af kontroltilbud efter de gængse og een gang vedtagne regler; man tager ikke tilstrækkeligt hensyn til den enkelte håndværksmesters kapacitet og materiel, til hans finansielle forhold, til, hvilke muligheder han har for fordelagtige indkøb — man skærer alle over een kam. Nøjagtig den samme skæbne bliver denne driftige og dristige håndværksmester til del, hvis der er tale om forhåndsregulering. Man forhøjer simpelthen hans bud og ser helt bort fra den forudsætning, han selv har for at bedømme, hvad han kan udføre sit arbejde for. Man placerer ham simpelthen over middeltallet af samtlige andre tilbud, og derfor finder en sådan håndværksmester ud af, næste gang han skal give et tilbud, at så skal han stille imod det, som efter hans skøn ligger omkring midten, ikke imod et tilbud,

som virkelig er udtryk for, hvad han kunne lave arbejdet for.

Tænk, hvis man ville byde industrien tilsvarende vilkår og forudsatte, at vore store industrielle virksomheder skulle gå ud fra de samme tekniske og økonomiske forudsætninger som den lille mand inde i baggården. Det er i virkeligheden det, der sker: de store, kapitalstærke håndværksvirksomheder bliver endnu stærkere i økonomisk henseende. De får simpelthen ikke lov til at spille ud for fuldt register; de skal stort set have samme priser som den i teknisk henseende dårligst stillede håndværksmester. For hvis tilbudet bliver for lavt, fordi han kan udføre arbejdet billigere, bliver han bare skudt ud.

I den tryksag, som Håndværksrådet har udsendt, gør man et forsøg på at vise, at kooperationen er en betydelig økonomisk magt, der råder over betydelige kapitaler. Jeg vil gerne understrege, at man i hvert fald anvender disse kapitaler til investering og modernisering for at kunne konkurrere og for at kunne præge prisniveauet, også når det drejer sig om byggeriet. Det er frygten for denne konkurrence, der præger håndværksmestrene, og det er tillige det, der danner baggrunden for den forespørgsel, vi behandler her i dag. Kooperationen er stærkt interesseret i at opnå den ligestilling, man efterlyser i den fremsatte forespørgsel; men også her er der langt igen.

I ly af licitationsreglerne sker der så at sige daglig boykot af de kooperative virksomheder hele landet over. Jeg kunne nævne en lang række konkrete eksempler herpå, og jeg skal gerne stille dem til rådighed. I de allerfleste tilfælde indgiver de private mestre et tilbud, der bærer påtegning om, at „hvis der ved licitationen fremkommer og tages hensyn til tilbud fra mestre, der ikke har tiltrådt organisationens licitationsregler, tages dette tilbud tilbage og må ikke åbnes“. I andre tilfælde siger man rent ud, at såfremt der foreligger tilbud, der ikke har deltaget i forhåndsregulering, tages tilbudet tilbage. Ja, man går endda så vidt, at man indfører den praksis, at dette gælder for samtlige fags tilbud, altså for murerer, tømrere, snedkere og malere, hvis f. eks. et kooperativt malerfirma har givet tilbud på et stykke arbejde. Disse erklæringer afgives overfor store offentlige arbejder,

[Carl P. Jensen.]

overfor skoler og alderdomshjem for ikke at tale om forswarets bygge- og anlægsarbejder.

Da næsten 60—70 pct. af bygge- og anlægsarbejder udbydes i offentlig licitation, som er underkastet den forhåndsregulering, kooperationen hverken kan eller vil være med til, vil man forstå, at der ad denne vej er en meget stor mulighed for at fordyre byggeriet ganske voldsomt. Denne fremgangsmåde vil kooperationen ikke være med til, og derfor skal den boykottes. På denne baggrund har man den dristighed at besvære sig over ubillig konkurrence fra kooperationen. Det forekommer mig at være et stift stykke, når man her taler om fri konkurrence i liberalismens hellige navn. Hvori består denne fri konkurrence? Den består deri, at man skal lade sig baste og binde og skal tage mere for sit arbejde, end man selv anser for rimeligt. Jeg forstår meget vel den jyske entreprenør, der under disse forhold har erklæret sig villig til at overtage en hvilken som helst entreprisetrakt for 10 pct. under, hvad den lyder på, og som den er godkendt af boligministeriet; han vil tilmed gøre det ubeset. Jeg tror, denne entreprenør har gjort de samme erfaringer som priskontrolrådet, der i et notat af 29. november 1954 erklærer, at licitationsreglernes begrænsning af priskonkurrencen har fordyret byggeriet med 10 pct.; man skønner tilmed, at denne procent ligger noget højere ved forhåndsregulering end ved adgang til udskydning.

Jeg sagde før, at den årlige investering ved bygge- og anlægsarbejder andrager mellem 3 og 3½ milliard kr. Jeg stiller det spørgsmål, om ikke den stærke konkurrencebegrænsning, der fordyrer dette arbejde med mindst 10 pct., burde give lidt at tænke over. Tallet på de 10 pct. er altså ikke min opfindelse; det er et sagkyndigt skøn, afgivet af priskontrolrådet, og det er et skøn, der utvivlsomt ligger meget stærkt i underkanten.

Jeg har nok set, at „Berlingske Tidende“ i dag taler om, at denne debat skal afsluttes med en dagsorden, og hvad dertil hører. Ærlig talt, jeg tror, man har gjort håndværket en bjørnetjeneste ved at trække denne sag frem i lyset og rode op i det spind af misbrug af licitationsordningen, der

utvivlsomt medfører den fra flere sider påståede fordyrelse af byggeriet. Man hemmer initiativet, man bremser op for den virkelig frie konkurrence, hvor folk med dristigt initiativ kan spille ud.

Jeg vil gerne for mit vedkommende have lov til at udtale min taknemlighed overfor de ærede forespørgere, fordi denne forespørgsel har givet anledning til at gøre offentligheden opmærksom på alle disse problemer.

Anker Lau: I denne debat drejer det sig efter min mening ikke om at tage stilling for eller imod en licitationsordning; der kunne meget vel siges en hel del både til forsvar for en licitationsordning i almindelighed og også for at undvære den. Men vi har en licitationsordning, og så gælder det om indenfor rammerne af den ordning, som i sin tid er vedtaget enstemmigt af en kommission, og som myndighederne har fastlagt, at tilvejebringe ligestilling. Det kan ikke bestrides, at sagen om licitationen i Slagelse har vakt en pinlig opmærksomhed langt udenfor Slagelse by og har underbygget den følelse af utryghed, som erhvervslivet ofte har overfor visse tendenser til favorisering af bestemte erhvervsformer. Det er jo ikke det eneste sted, man sporer en sådan tendens, den spores mange andre steder, fra byggeriet over skattevæsenet og mælkeмонополет, taxaerne og alt dette, og den er man utryg overfor. Derfor vil det være rigtigt, at denne debat finder sted på grundlag af et eksempel som det, der her foreligger.

Anledningen til, at spørgsmålet nu rejses, er den sag, som ordføreren for forespørgerne, det ærede medlem hr. Ninn-Hansen, har belyst. Jeg behøver jo ikke at gå dybere ind i denne sags mange detaljer. Jeg er enig i, at her synes at foreligge et endog særdeles klart eksempel på, hvorledes man ved en noget anstrengt fortolkning af en tidligere kommissionsbetænkning kommer til et resultat, som denne kommission efter min mening ikke kan have tilsigtet.

Bygherren, i dette tilfælde Danske Statsbaner, er jo fuldkommen frit stillet med hensyn til at underskrive den såkaldte licitationserklæring, som iøvrigt er udarbejdet af prisdirektoratet og tiltrådt af alle interesserede organisationer, også Bygge-

[Anker Lau.]

fagenes kooperative Landssammenslutning. Bygherren kan lade være med at underskrive denne erklæring, og i så tilfælde kan mestrene lovligt foretage den såkaldte forhåndsregulering, men vælger bygherren at underskrive licitationserklæringen, kan mestrene ikke foretage denne forhåndsregulering, men må bruge licitationsordningens regler for udskydningen af tilbud.

Det, bygherren forpligter sig til, når han underskriver licitationserklæringen, er bl. a. — hvis jeg nu og senere må have formandens tilladelse til nogle citater — hvad der står i licitationserklæringens punkt 2:

„Såfremt der afgives mindst tre tilbud, forpligter jeg mig til ikke uden organisationens samtykke at antage noget tilbud før tidligst den 5. hverdag efter licitationens afholdelse samt til hverken nu eller senere at overdrage arbejdet til en håndværker, hvis bud er udskudt, eller, forinden afgørelse foreligger, til en håndværker, hvis bud begæres udskudt.“

I punkt 3 siges det:

„I tilfælde af overtrædelse af de under punkt 2 nævnte forpligtelser påtager jeg mig at udrede i konventionalbod til et velgørende formål forskellen mellem det uretmæssigt antagne bud og det laveste bud, der ikke er begæret udskudt, dog mindst 10 pct. af førstnævnte bud.“

Til slut står der i denne erklæringens punkt 4:

„Jeg forpligter mig til at lade en eventuel tvist mellem organisationen og mig vedrørende udskydning af bud afgøre i overensstemmelse med de af handelsministeriet godkendte normer for behandling af strid om udskydning af bud ved licitation.“

Efter dette må ethvert tilbud fra enhver håndværker kunne begæres udskudt; og hvis der opstår strid om, hvorvidt denne udskydning skal foretages, har handelsministeriet i en bekendtgørelse fastsat nor-

mer for, hvorledes en sådan strid skal bringes til afslutning.

Det hedder i disse normers § 1, 1. stykke:

„Er udbyderen i tilfælde af udbydelse af arbejder i licitation ikke enig med en organisation, hvortil de bydende eller nogle af disse hører, om berettigelsen af en begæring fra organisationens side om udskydning af bud i henhold til bestemmelser i organisationens vedtægter om regulering af bud ved licitation, skal sagen i mangel af mindelig overenskomst afgøres af et beregningsudvalg.“

Men se, intet af dette er sket. Man accepterer tilbudet fra den kooperative virksomhed, idet man bestrider berettigelsen af udskydelsen. Man vil ikke have sagen for det beregningsudvalg, som er omtalt i normernes § 1, og man vil heller ikke betale boden. Her er det så, at man har en fortolkning af, hvorledes prisdirektoratet ser på denne sag, og her synes det mig, efter hvad der er oplyst, at man opererer med noget forkert, delvis i alt fald. Man beskæftiger sig således med spørgsmålet om adgang for medlemmer af en organisation til at gøre afgivelsen af licitationstilbud betinget af, at bygherren ikke modtager tilbud af medlemmer fra andre faglige organisationer.

Der foreligger i dette tilfælde fra Slagelse overhovedet ikke noget, som har med dette at gøre. Det vedrører ikke denne sag. Enhver har kunnet give tilbud i Slagelse, og alle er oplyst om, at der forelå licitationserklæring. Jeg forstod også på den højtærede ministers udtalelser vedrørende dette, at en sådan erklæring skulle foreligge. Det giver et indtryk af en prisværdig usikkerhed overfor dette spørgsmål. Hvis der overhovedet skal være nogen mening i hele ordningen, må en bygherres underskrift på det dokument, som en licitationserklæring er, være bindende for ham, og er der strid, må reglerne for strid følges. Det kan ikke være rigtigt med sin underskrift at forpligte sig overfor en organisation, der retter sig efter en offentligt fastlagt ordning,

[Anker Lau.]

og så bagefter blæse det hele et stykke og acceptere et tilbud fra en håndværksvirksomhed, der har deltaget i licitationen, men som ikke er underkastet de samme regler. Her er en ulighed i vilkårene for de forskellige håndværksvirksomheder, som ikke kan opretholdes, og jeg forstår jo også, at der er almindelig tvivl om, hvorvidt den fortolkning, som jeg her har omtalt, i virkeligheden kan holde.

Hvis Danske Statsbaner havde valgt ikke at underskrive nogen licitationserklæring, havde sagen formentlig været i orden, men når en erklæring er underskrevet, må det betyde noget. Enhver form for erhvervsvirksomhed, også den kooperative, har naturligvis sin berettigelse, men de forskellige former må være ligestillet overfor de regler, som staten fastlægger. En favorisering af en bestemt erhvervsform som den, der efter min mening synes at foreligge her, bør ikke kunne godtages. Jeg forstår, som jeg nævnte før, at statsbanerne i grunden har truffet deres afgørelse ud fra en fortolkning fra prisdirektoratets side af de herhenhørende bestemmelser, og her er det, at ministeren for handel, industri og søfart kommer ind i billedet, idet priskontrolrådet jo henhører under ham. Der kan vel rejses tvivl om denne fortolknings juridiske holdbarhed, og det bliver formentlig domstolens sag, men her drejer det sig ikke alene om jura, det drejer sig også om, hvad det høje ting anser for at være ret og rimeligt. Jeg håber ikke, der kan være tvivl om, at det høje ting må anse lighed for loven for at være det princip, hvorfor der kræves respekt.

Jeg vil derfor anmode den højtærede minister om at give udtryk for, om han ikke er enig heri, og om han ikke vil være indforstået med at tage hele denne sag op til en ny overvejelse og eventuelt foranledige, at denne fortolkning, hvis den skønnes forkert, bliver ændret, eller hvis dette, at der skaffes lighed, kræver ændringer i selve ordningerne, at disse ændringer da bliver foretaget.

Jeg er enig med den ærede ordfører for forespørgerne i, at man ikke for denne sags vedkommende kan afvente en kommissionsbehandling, der kan vare i årevis, og jeg vil derfor henstille til ministeren, at denne

sag tages op meget hurtigt og eventuelt søges løst i det udvalg, der vil blive nedsat under den næste sag på dagsordenen. Det er muligt, det kan gøres derigennem, jeg ved det ikke; men jeg vil anmode den højtærede minister om at fremsætte en udtalelse i anledning af denne sag.

Skytte: Jeg har glædet mig over i denne debat at høre en samstemmighed i udtalelserne vedrørende et enkelt punkt, nemlig ønsket om, at der indenfor de gældende rammer skal være ligestilling mellem de kooperative håndværksvirksomheder og de private håndværksmestre. Det fremgik af forespørgslen og af ordføreren for forespørgerens udtalelser, at det var hans standpunkt, og jeg fik det samme ud af at høre ministeren og de ordførere, der hidtil har haft ordet. Det glæder mig, fordi det også dækker mine synspunkter. Jeg mener, at der indenfor de gældende rammer bør være ligestilling mellem kooperative håndværksvirksomheder og private håndværksmestre.

Ministerens svar på forespørgslen viste med al tydelighed betimeligheden af, at vi får nedsat en kommission som foreslået under den næste sag på dagsordenen. Det er ønskeligt at have virkelig klare og bestemte regler på dette område; kunne det tillige medføre, at der skabes friere konkurrence i byggefagene, ville meget være vundet, og så var man også sikker på, at der i alle tilfælde ville være ligestilling mellem private håndværksmestre og kooperative håndværksvirksomheder.

Alfred Jensen: Jeg tror, der er almindelig tilfredshed med, at dette spørgsmål er taget op til debat i folketinget i dag. Jeg tror nemlig, at der ude omkring i befolkningen er stor utilfredshed med licitationsreglerne og de mange mærkværdigheder, de afføder. Jeg tror ikke, det er så meget på grund af den lille affære fra Slagelse, der nu for tredje gang optager folketingets tid, og jeg finder iøvrigt, at den redegørelse, ministeren har fremsat, afkræfter grundlaget for den forespørgsel, der er stillet her, idet redegørelsen gik ud på, at der ikke var en sådan forskelsbehandling fra statsbanernes og postvæsenets side, og jeg har ikke noget særligt at tilføje i den anledning.

Utilfredsheden med licitationsordningen

[Alfred Jensen.]

drejer sig ikke om, hvorvidt den ene eller den anden håndværker er blevet forfordelt igennem denne, men den drejer sig om de virkninger, ordningen har for offentligheden, for stat og kommuner, og for den enkelte samfundsborger, og dér må man sige, at den absolut ikke har virket så heldigt, som forespørgerne har givet udtryk for. Jeg har vel bemærket, at man har sagt, at vi har en licitationsordning; det er imidlertid ikke spørgsmålet, om den er god eller dårlig, men det er spørgsmålet, om reglerne overholdes. Jeg tror, det store problem er, hvorledes denne ordning virker, og dér kommer man ikke uden om, at når menigmand ser på denne ordning, virker det på ham, som om der her var skabt lovmæssige regler for mestergrise; det var det billede, man fik af forholdene omkring licitationen.

Det ærede medlem hr. Carl P. Jensen nævnte det eksempel, der blev fremdraget under behandlingen af boligstøttelovgivningen, med tilbud om at udføre et stort stykke arbejde 10 pct. under tilbudspriserne. Vi kan møde frem med snese af eksempler, der viser, at licitationsordningen bruges til ansættelse af tilbud, der ligger langt over, hvad der må anses for at være rimeligt.

Jeg ved ikke, om der nogensinde har været en reel begrundelse for at gennemføre den licitationsordning, der nu er gældende, men hvad der i 20erne og 30erne kan have talt for sådanne regler, har i hvert tilfælde ikke været tilstede i de seneste år. Forholdene har praktisk taget i hele perioden efter krigen været sådan, at det var nødvendigt med absolut fri konkurrence. Der har jo været byggeri og offentlige arbejder i et sådant omfang, at de få firmaer, der har været til at give tilbud, har kunnet udnytte situationen og i stor udstrækning har udnyttet forholdene til egen fordel til skade for samfundet. Jeg kan ikke se rettere, end at hvis der skal være nogen fornuftig udgang af denne debat, må de gældende licitationsregler ændres på en sådan måde, at man kommer bort fra mestergrisene, bort fra forhåndsregulering og bort fra udskydelse af de laveste tilbud.

Søren Olesen: Man skulle tro, at en offentlig myndighed var særlig stærkt stillet ved licitation. Det er efter min opfattelse imid-

lertid ikke tilfældet. Tværtimod er offentlige myndigheder svagt stillet, idet de som regel er afskåret fra det, vi kalder bunden licitation. En privat bygherre kan indkræve tilbud fra to mestre, og så er han ikke undergivet nogen af disse bestemmelser; han har sikkerhed for, at der er en vis konkurrence, at han får et rimeligt tilbud fra de to, som han viser denne tillid, og han har ikke noget at gøre med licitationsbetingelserne eller alt det, som her er blevet drøftet. Men en offentlig myndighed kan ikke så godt benytte sig af dette, fordi andre mestre vil komme og sige, at man må ikke gøre forskel, der må være ligestilling for alle; enten det er kommunen eller staten eller større institutioner, må der være adgang også for folk udenfor kommunen, altså fuld offentlig licitation.

Når bygherren er en offentlig myndighed, har den valget mellem at underskrive licitationsbetingelserne eller ikke at gøre det. I den sag, som her er draget frem, havde man underskrevet licitationsbetingelserne, og så kan man jo sige, at der blev begået en lille fejl fra statsbanernes side. For såvidt jeg har forstået det, er det sådan, at når man har underskrevet licitationsbetingelserne, kan ikke noget af tilbudene afvises på forhånd, så må der være fri tilbudsgivning. De private tilbudsgivere eller de mestre, som er tilsluttet organisationen, kunne jo, hvis de ikke havde foretaget efterregulering — og det er de ikke pligtige til — have sikret den billigste tilbudsgiver, at han fik arbejdet. Sådant mener jeg sagen må ligge. Men dér er det altså, at mesterorganisationen i anden omgang benytter sig af sin ret til at begære de billigste tilbud afvist, og derved kommer de til at afvise en af deres egne, som ligger lavest, og så først, da de ikke kan få den næstlaveste med, er det, indignationen rejser sig.

I denne sag kommer der derfor, som man meget ofte træffer det, til at foreligge lidt af det, man kalder rævestreger, d. v. s. man søger at beregne, hvordan kan vi nu balancere og opnå det bedste resultat for os selv og for den organisation, som vi tilhører. Det skal jeg forsåvidt ikke kritisere, som det er noget, de fleste vil gøre; det er noget naturligt og menneskeligt, men når vi står overfor at skulle se det fra lovgivningsmagts side og varetage også det offentlige inter-

[Søren Olesen.]

esser, når det offentlige optræder som bygherre og foretager anlægsvirksomhed, må vi tilstræbe noget andet, nemlig det, som der fra alle sider har været enighed om: at der bør være fri konkurrence, hvad jeg absolut kan give min tilslutning, og dette forudsætter naturligvis også, at disse skjulte, skal vi sige transaktioner og manipulationer, ikke kan foregå, i hvert fald ikke under dække af loven.

Jeg mener, at mestrene i dette tilfælde, men det må mesterforeningen jo selv afgøre, burde have afstået fra denne efterregulering, selvom de havde ret til den, hvis de ville have sikret en af deres organisation arbejdet. Der er nemlig, som det jo er fremgået af debatten, vistnok forskellige mangler ved de nuværende licitationsregler. Jeg vil udtrykke det sådan, at der opstår en frygt blandt mestrene og tilbudsgiverne for at komme til at ligge for lavt, og når denne frygt opstår, er det ikke ubegrundet. Man kunne jo sige: ja, men det gør jo kun, at han så ikke får arbejdet denne gang, men det har en anden virkning, idet en mester, der ligger for lavt, hvis bygherren ikke har underskrevet licitationsbetingelserne og der foretages forhåndsregulering, skal lige så meget op over middeltallet, og derved bliver han stillet i et dårligt lys udadtil, for når hans tal bliver offentliggjort, ser det ud, som om han er en dyr mester. Han kan, selvom han har ligget lavt, komme til at ligge i toppen, og så siger man: det er dog en dyr mester. Og så er det indrettet så snedigt, at han ikke engang har lov at trække sit tilbud tilbage og sige: ja, men så vil jeg ikke have det frem. Nej, han er forpligtet til at lade det offentliggøre, som om han var den højeste, til trods for at han var den laveste, og det er jo ingen mester rigtig tjent med. Derfor opstår der denne frygt for at blive for lav, og så går vedkommende hjem, når han har udregnet sit tilbud, og forhøjer det måske med 10 pct., og det gør alle de andre også, og så er vi inde i den kalamitet, at tilbudene bliver for høje allesammen. Det er det, de offentlige myndigheder har været udsat for nogle gange, og derfor har man grebet til dette, at man kasserer tilbudene og prøver at få andre frem, for man føler, at der er noget her, der er forkert, og det må selvfølgelig rettes.

Se, i denne afgivelse af tilbud opstår der så den konkurrence mellem mestre og kooperative selskaber, som der her var tale om; men det er også sådan, at der er andre, som man søger at holde ude, nemlig dem, der måske er tilsluttet en anden organisation, eller som står helt udenfor. Man giver ved disse regler her de stærke organisationer den største magt, dem, som er de mest talstærke, for når bygherren ikke har underskrevet licitationsbetingelserne, kan de altså sige, når licitationen skal afholdes: vi vil ikke finde os i, at de og de afgiver tilbud, så trækker vi vore tilbud tilbage.

Endelig kan jeg ikke lade være med at pege på et forhold, selvom det selvfølgelig er mere detaljeret, nemlig betingelserne for den såkaldte regulering, enten den nu sker på forhånd eller som efterregulering. Der udtales jo, at der skal gives rimelig betaling for arbejds løn, materialeudgifter og omkostninger, og det er naturligvis fuldt berettiget, men så kommer det fjerde punkt: en rimelig fortjeneste. Her kommer vi til noget, som jeg synes mesteren selv må være herre over: hvordan han beregner sin fortjeneste. En mester kan jo nemlig ved at planlægge arbejdet godt spare arbejds løn; han kan få materialerne godt udnyttet og undgå spild og kan derved bringe sine omkostninger ned; d. v. s. ved at udføre et dygtigt mesterarbejde kan han få en fortjeneste, uden at den måske direkte kommer frem som et tillæg til det øvrige. Derfor mener jeg, at dette sidste punkt om den rimelige fortjeneste faktisk ikke burde indgå i denne beregning. Her må mesteren være stillet frit; de andre skal ikke kunne komme og sige, hvor meget han skal beregne sig i fortjeneste, for den kan han beregne på anden måde.

Jeg mener derfor ikke, at man i den foreliggende sag egentlig kan bebrejde bygherren noget, for det er licitationsforholdene, som her spiller ind på en måde, som de offentlige myndigheder ikke altid kan værgesig overfor, og jeg mener derfor også, at der er grundlag for at nedsætte den kommission, der skal behandles under næste sag på dagsordenen.

Thisted Knudsen: Jeg vil gerne have lov til at gøre nogle enkelte bemærkninger, ikke mindst i betragtning af de synspunkter, som det ærede medlem hr. Carl P. Jensen gjorde

[Thisted Knudsen.]

gældende for lidt siden. Det ærede medlem rettede et ret voldsomt angreb på håndværkerne og antydede, at der fandt misbrug sted. Nu kunne denne betragtning måske være rigtig, hvis det var sådan, at den nuværende licitationsordning fremkaldte udelt tilfredshed hos de danske håndværkere, men det ærede medlem burde vide, at dette jo slet ikke er tilfældet. Der er jo mange håndværkere i dette land, der ønsker så hurtigt som muligt at få en anden ordning på dette område, men de kan ikke klare problemet selv, de må have det offentlige hjælp. Jeg indrømmer, at denne licitationsordning lider af mange, mange svagheder; det viser sig bl. a. deri, at det bogstaveligt talt kun er det offentlige og det offentligt støttede boligbyggeri, der anvender licitationsformen i dag; alle private bruger stort set en helt anden fremgangsmåde, og det viser i virkeligheden systemets svaghed.

Men jeg kan ikke være enig i de betragtninger, der er gjort gældende, også af det ærede medlem hr. Søren Olesen før, at staten ikke i denne sag har noget ansvar. Jeg kan ikke dele den betragtning, at staten i dette tilfælde har optrådt fair, for det har den efter min opfattelse ikke. Staten burde efter min opfattelse være gået den vej i denne sag ikke at have udstedt nogen licitationserklæring — ganske roligt; så var tilbudene kommet ind, de var blevet forhåndsreguleret, men der havde alligevel været den konkurrence, som man med rimelighed i øjeblikket kan forlange, og så havde man kunnet tage det billigste tilbud uden nogen som helst vanskelighed. Jeg mener, at med den form, licitationserklæringen har, bliver man ved at underskrive en sådan forpligtet. Det ærede medlem hr. Anker Lau citerede før noget af teksten fra denne erklæring; med formandens tilladelse vil jeg gerne gøre det samme. Der står som begyndelse, at man erklærer sig indforstået med, at der for afgivelsen af tilbud ved den og den berammede licitation gælder nedenstående regler; disse regler forpligter man sig til at overholde; man forpligter sig endvidere til hverken nu eller senere at overdrage arbejdet til en håndværker, hvis bud er udskudt, eller, forinden afgørelse foreligger, til en håndværker, hvis bud begæres udskudt. Jeg er enig med det ærede medlem hr.

Anker Lau i, at denne erklæring, når den underskrives af statsbanerne, gælder for hele licitationen. (*Ministeren for offentlige arbejder* [Carl Petersen]: Det er jeg ikke enig i!). Nej, det er den højtærede minister ikke enig med mig i, men det er en fejl. Jeg mener, at forholdet ganske simpelt er dette, at når staten underskriver en sådan erklæring, bliver man ikke alene juridisk bundet, men også moralsk bundet. Hvis man endelig i denne sag ville have gjort noget, når man fik at vide, at nogle ville blive udskudt, synes jeg, statsbanerne havde optrådt mere fair overfor håndværkerne, om man var gået til dem og havde sagt: nu er forholdet dette, at I vel kan udskyde, men vi har den opfattelse, at det kooperative ikke kan udskydes; skal vi snakke om, om vi så ikke skal tage den billigste? Det havde efter min opfattelse været mere fair end at benytte denne situation til det, man i virkeligheden gør. Jeg er derfor slet ikke enig i den betragtning, at man har optrådt fair. Jeg synes, licitationen er forkert tilrettelagt; det er noget andet; men når man endelig havde tilrettelagt den sådan, mener jeg, at staten var juridisk og moralsk bundet til at følge de regler, den havde bundet sig til. Der ligger den fejl, man i denne sag har begået.

Økonomi- og arbejdsministeren (Krag): Medens denne sag vel startede som et spørgsmål mellem de utilfredse opponenter og min kollega trafikministeren, er søgelyset efterhånden ganske langsomt blevet drejet over på mig og handelsministeriet og prisdirektoratet, idet man benytter Slagelse-sagen som udgangspunkt for at drage prisdirektoratets praktiske og principielle synsmåder i tvivl. I den anledning retter man forskellige spørgsmål til mig.

Ordføreren for forespørgerne, det ærede medlem hr. Ninn-Hansen, mente, at de regler, der foreligger ved disse problemers afgørelse, ikke er entydige, og han mente, at en klaring kunne bringes tilveje ved, at man fra handelsministeriets side afgav en redegørelse i sagen, en ændret retningslinie, eventuelt måske i form af et brev fra handelsministeren. Det ærede medlem hr. Anker Lau drog også priskontrolrådets fortolkning i tvivl; han mente, at for så vidt det var den juridiske holdbarhed, der var

[Økonomi- og arbejdsministeren.]

tvivl om, måtte man gå til domstolene, men var det et spørgsmål om ret og rimelighed, måtte det vel kunne finde sin afgørelse på politisk basis, og det ærede medlem spurgte mig, om jeg var indforstået med at tage sagen op til ny overvejelse og eventuelt ændre fremgangsmåden. Det ærede medlem mente lige så lidt som den ærede ordfører for forespørgerne, at dette spørgsmål kunne afvente licitationskommissionen; da en tilsvarende kommission sidst var nedsat, varede dens arbejde et par år, og de ærede medlemmer ville gerne have, at denne sag hurtigere nåede frem til en afslutning, og mente — det fremdrog især det ærede medlem hr. Anker Lau — at man måske kunne få en afgørelse på sagen i det folketingsudvalg, der formentlig vil blive nedsat under behandlingen af næste sag på dagsordenen.

I anledning af de spørgsmål, der på denne måde er rettet til mig, vil jeg gerne have lov at sige følgende: jeg kan være enig i, at den gældende licitationsordning ikke er tilfredsstillende, og at den derfor må ændres. Det er det, der nu er fremsat lovforslag om, et forslag, der som sagt vil komme til behandling under næste sag på dagsordenen.

Den konkrete sags detaljer — hermed tænker jeg på den såkaldte Slagelsesag — har jeg ikke tidligere haft lejlighed til at sætte mig ind i, men jeg er villig til at undersøge den nøje, herunder også undersøge de principspørgsmål, den giver anledning til. Jeg er villig til om muligt at foretage denne undersøgelse i samarbejde med prisanke-nævnet, og jeg er villig til derefter at give en redegørelse i det udvalg, som formentlig bliver nedsat angående forslag til lov om nedsættelse af en licitationskommission.

Jeg kan naturligvis ikke love på forhånd, at jeg ved min undersøgelse kommer til det resultat, at prismyndighedernes synspunkter er forkerte eller uhensigtsmæssige, men jeg kan love, at hvis mine undersøgelser leder frem til, at der har hersket uheldige eller uhensigtsmæssige forhold, som ministeriet kan rette administrativt, vil disse eventuelle uheldige eller uhensigtsmæssige forhold blive rettet. Kræver eventuelle ændringer forhandlinger med organisationerne, vil jeg være villig til at optage sådanne forhandlinger. Jeg håber, at det svar, jeg her

har givet, kan tilfredsstillende de ærede forespørgerne, således at vi kan få lejlighed til at foretage disse undersøgelser og foretage eventuelle ændringer, hvis vi finder det begrundet og fornødent, og i det hele taget vende tilbage til sagen overfor det folketingsudvalg, der kan formodes nedsat.

Ordføreren for forespørgerne (Ninn-Hansen): Efter det svar, den højtærede økonomi- og arbejdsminister har givet, synes jeg, vi er nået til en passende afslutning på denne debat; derfor ser jeg heller ingen grund til at komme ind på enkeltheder i det, der er blevet sagt fra andre ærede medlemmers side. Jeg vil blot gerne takke for den tilslutning, jeg har fået; såvel af det ærede medlem hr. Anker Lau som af de ærede medlemmer hr. Thisted Knudsen og hr. Skytte, der gik ind for en ligestilling indenfor de gældende rammer — altså det ønske, jeg har fremført her i dag.

Det ærede medlem hr. Carl P. Jensen fremsatte mange bemærkninger, som ikke så meget syntes vendt imod det, jeg har sagt, men snarere for nogle bemærkninger vedkommende syntes vendt imod håndværkerstanden, for andre bemærkninger vedkommende forekom mig at være et angreb på det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard og andre, der var medlemmer af den kommission, der afgav betænkning i 1945, og det må det ærede medlem selvfølgelig afgøre med de pågældende, det skal jeg ikke tage op. Det ærede medlem var så venlig overfor mig at fastslå, at han ønskede at varetage samfundets interesser i denne sag. Det håber jeg nu vi alle gør. Jeg mener i hvert fald at varetage samfundets interesser, forsåvidt som jeg mener, det er nødvendigt at ansvar i henseende til at forbedre forholdene, og jeg har i hvert fald ikke set nogen grund til, fordi denne sag drejer sig om et tilfælde, hvor kooperationen er part, at føre kraftige angreb frem mod kooperationen, således som det ærede medlem gjorde det overfor håndværkerstanden.

Jeg kan generelt sige vedrørende kooperationen, at for min skyld må kooperationen arbejde, som den ønsker, og som den kan komme til det, men det, jeg og mit parti ønsker i denne sag som i andre sager, er,

[Ninn-Hansen.]

at der bliver en ligestilling mellem kooperationen og de private erhvervsdrivende. Det er det ønske, vi har fremsat, og det skal for mit vedkommende ikke føre til lignende angreb på kooperationen som dem, det ærede medlem ønskede at fremkomme med overfor de private håndværksdrivende.

Jeg vil blot gerne sige til det ærede medlem, at jeg nævnte udtrykkelig, at efter min mening har denne kommission — som jeg altså ikke vil angribe på samme måde, som det ærede medlem gør — nået at få udryddet nogle af de vildskud, der var. Jeg skal dog erkende, at jeg har aldrig villet sige andet, end at der kan være vildskud i licitationsordningen stadigvæk, men hvad jeg har sagt, og hvad jeg synes taler så stærkt for Håndværksrådet, det er, at Håndværksrådet hele tiden loyalt har sagt, at man ville gå ind for den ordning, der bliver tilrettelagt. Det er jo dog en kendsgerning, at denne kommissionsbetænkning, på basis af hvilken vi altså arbejder, og på basis af hvilken vi i dag skal tage stilling til det spørgsmål, der er rejst, regner med forhåndsregulering. Jeg kunne citere flere steder i betænkningen — og det ved det ærede medlem selv — hvor man fastslår nødvendigheden såvel af forhåndsregulering som af anden form for regulering.

Det ærede medlem hr. Carl P. Jensen talte så stærkt om, at man skulle have fri konkurrence. Nu bliver man altid betænkelig, når der tales så stærkt om fri konkurrence fra den side, det ærede medlem repræsenterer, og derfor vil jeg gerne stille ham et spørgsmål. Man kan sagtens forlange fri konkurrence, og det ser vi også gerne, men går det ærede medlems ønsker med hensyn til fri konkurrence på dette område så vidt, at han mener, at hvis en giver et tilbud, som i visse situationer kan blive det laveste, fordi det drejer sig om en uorganiseret mester, der ikke betaler sine arbejdere den tariffmæssige løn, så skal man altid antage hans tilbud? Det tror jeg i hvert fald har interesse, også når tænkes på det ærede medlems tilknytning til andre organisationer end de kooperative. Hvis ikke det ærede medlem kan svare, at man altid skal acceptere det laveste tilbud, så forstår jeg ikke, at han taler så stærkt om fri konkurrence på alle områder, men, når

det kommer til stykket, mener, at en regulering i visse tilfælde kan være nødvendig.

Jeg skal ikke sige mere til det ærede medlem hr. Carl P. Jensen og heller ikke til de andre partiordførere. Jeg vil blot i anledning af de udtalelser, der er fremsat af den højtærede arbejds- og økonomiminister, sige, at jeg føler al mulig grund til at takke den højtærede minister for det tilsagn, han gav — jeg forstod, det var et tilsagn om at tage sagen op nu, at ministeren kan se det fuldtud rigtige i, at denne sag ikke kan vente på en kommissionsbehandling, men at man må se at få en løsning på den nu. Det er det, jeg har ønsket, det er derfor, jeg har fremdraget sagen, og det kan kun glæde mig, at den højtærede minister, under hvem dette spørgsmål sorterer, har givet tilslutning til dette mit synspunkt. Om vi så, når vi når til forhandling i kommissionen, kan nå til det, som jeg har ønsket, ja, det kan jeg kun udtrykke håb om, men det gør jeg også på baggrund af den positive indstilling, der er kommet til udtryk fra forskellig side under denne forhandling. Jeg forstår i hvert fald den højtærede ministers udtalelser således, at også han finder det rigtigt at tage sagen op, således at vi kan nå til en løsning såsnart som muligt.

Carl P. Jensen: Jeg beklager, at ordføreren for forespørgerne, det ærede medlem hr. Ninn-Hansen, åbenbart ikke har hørt, hvad jeg sagde i mit første indlæg, for da gav jeg netop udtryk for, hvilke formål der kunne være tale om med hensyn til licitationsregler, og fremhævede netop dette, at man skulle værne den enkelte mester mod at komme til at give et tilbud, der ikke dækkede omkostningerne, herunder også arbejds løn. Jeg har ikke angrebet kommissionen, ej heller de medlemmer, som er blevet nævnt her fra talerstolen; jeg har derimod angrebet dette, at man har misbrugt kommissionens resultat, og det er det, der er det afgørende.

Udskydningsretten har vi forskellige eksempler på, og jeg vil gerne stille dem til rådighed for det ærede medlem. Jeg har et hav af eksempler, der viser, at man, hver eneste gang et kooperativt selskab har givet et tilbud, der har ligget lavere end de pri-

[Carl P. Jensen.]

vate, har udskudt det, d. v. s. har vist rødt lys for billigt arbejde, for nedbringelse af byggeomkostningerne. Det er denne sabotagepolitik, man ikke har villet være med til, simpelthen fordi den har været et misbrug af de gældende regler.

Anker Lau: Den sidste ærede talers ønske om fri konkurrence var noget betinget. Jeg skal iøvrigt ikke forlænge debatten, men vil blot sige, at økonomi- og arbejdsministerens udtalelser understreger berettigelsen af denne forespørgsel. Jeg er tilfreds med den stilling, ministeren har indtaget, og er glad for hans løfte om at ville tage sagen op til fornyet overvejelse og at ville fremkomme med en redegørelse i det kommende udvalg. Jeg takker for denne udtalelse.

Hermed sluttede forespørgslen.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om nedsættelse af en licitationskommission.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1265; fremsættelsen findes i tidenden sp. 2534).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Carl P. Jensen: Jeg har i mit indlæg i den debat, der er gået forud, klart præciseret mit synspunkt vedrørende den gældende licitationsordning. Der er for mig ikke nogen tvivl om, at den gældende ordning rummer en så stor mulighed for misbrug, at man må hilse det foreliggende lovforslag med glæde. Jeg skal derfor anbefale det til velvillig og hurtig behandling og udtale håbet om, at dets vedtagelse vil få til følge, at vi får en hurtigt arbejdende kommission.

Anker Lau: Mit parti kan ikke have noget imod, at en sådan kommission bliver nedsat, men det kan selvfølgelig beklages, at den tidligere kommissions resultat åbenbart ikke har været særlig holdbart, navnlig i betragtning af, at 29 fremragende mænd indenfor forskellige områder i sin tid er blevet enige om det. Det er formentlig rigtigt at nedsætte en ny kommission, men jeg

mener, man må beklage, at en særlig licitationsordning er nødvendig. Set ud fra et liberalt synspunkt må man sige, at det ville være rart, om det kunne undgås, således at håndværket kunne trives under frie forhold. Formålet med en sådan kommissions arbejde må naturligvis være at fastlægge noget af livets praksis på en sund og naturlig måde, således at der, uden at håndværket går for nær, skabes en orden, der virkelig sikrer et prisniveau i overensstemmelse med ømkostningsniveauet indenfor håndværkets område. Det er en stor og vanskelig opgave, men vi tilsiger en velvillig behandling af lovforslaget i det kommende udvalg.

Adolph Sørensen: Licitationsproblemet har jo formålet at interessere både lovgivningen og offentligheden i et par menneskealdre. Allerede i 1880erne nedsattes den første kommission, og i 1945 afsluttede den anden kommission sit arbejde. Der er for mig i og for sig ingen tvivl om, at man nok kunne være nået frem til det, som dette lovforslag tilsigter, ved en tilbunds gående og saglig revision af den bestående licitationsordning, som hidtil stort set har hvilet ubetinget på licitationskommissionens betænkning fra august 1945. Det forekommer mig, at en virkelig objektiv vurdering af denne ordnings virkninger faktisk ikke har været mulig i den tid, der er forløbet, bl. a. fordi man ved offentlige foranstaltninger, nødvendiggjort gennem byggestøtteleven og mange andre ting, jo har — det må erkendes — skabt højkonjunkturforhold indenfor anlægs- og byggefagene på en sådan måde, at licitationsordningens tilsigtede virkninger måske ikke helt er slået igennem. Når mit parti alligevel kan gå ind for lovforslaget, er det ud fra ønsket om, at denne tredje licitationskommissions arbejde endelig må resultere i, at de problemer, der knytter sig til licitationsprincippet, klargøres i en sådan grad, at alle kredse i befolkningen ved, hvad det er, det drejer sig om. Altfor mange har et lignende forhold til licitationsordningen og dens virkninger som lille Peter til matematikken, som han ikke forstod og derfor erklærede var det rene vrøvl. Der må altså gøres et virkelig tilbunds gående arbejde for at gøre det klart for alle kredse i befolkningen, hvad det hele drejer sig om, og jeg vil